

تکنوفئودالیسم تسخیر می کند

تقدیر اقتصاد ساسی

یانیس واروفاکیس

سرمایه‌داری این‌گونه به پایان می‌رسد: نه با یک انفجار انقلابی، بلکه با ناله‌ای تدریجی. درست همان‌طور که سرمایه‌داری به آرامی و پنهانی جایگزین فئودالیسم شد تا جایی که روابط انسان‌ها بر بازار مبتنی شد فئودالیسم از میان رفت. امروز نیز سرمایه‌داری به‌دست شیوه‌ی اقتصادی جدیدی به نام تکنوفئودالیسم سرنگون خواهد شد.

این ادعای بزرگی به‌ویژه از جانب چپ‌هاست که پیش‌بینی‌های عجولانه‌ای از سقوط سرمایه‌داری می‌کنند. اما این بار ممکن است این پیش‌بینی واقعیت یابد. برای مدتی سرنخ‌ها کاملاً محسوس بوده است؛ قیمت سهام و اوراق قرضه، که باید در جهاتی کاملاً متضاد حرکت می‌کردند، به‌طور هماهنگ به اوج رسیده‌اند، اما همواره هرازگاهی سقوط کرده‌اند. به همین ترتیب، هزینه‌ی سرمایه (حداقل بازده موردنیازی که برای مالکیت اوراق بهادار طلب می‌شود) که باید با افزایش نوسانات، کاهش یابد؛ برعکس در شرایطی که بازدهی‌های آتی ابهام بیشتری می‌یافتند، افزایش پیدا می‌کرد. شاید واضح‌ترین نشانه از این که اتفاقی جدی در راه است در ۱۲ اوت سال گذشته ظاهر شد. در آن روز، متوجه شدیم که در هفت ماه اول سال ۲۰۲۰، درآمد ملی بریتانیا بیش از ۲۰ درصد سقوط کرده است، که حتی از بدبینانه‌ترین پیش‌بینی‌ها بسیار بدتر بود. چند دقیقه بعد، بورس لندن بیش از ۲ درصد جهش کرد. هرگز مشابه این اتفاق رخ نداده بود. پیوند بخش مالی از اقتصاد واقعی به‌طور کامل قطع شده بود.

اما، آیا این تحولات بی‌سابقه واقعاً به این معناست که ما دیگر تحت سرمایه‌داری زندگی نمی‌کنیم؟ به‌هرحال سرمایه‌داری قبلاً دستخوش دگرگونی‌های اساسی شده است. چرا نباید خود را صرفاً برای جدیدترین تجسم آن آماده کنیم؟ نه، من این‌طور فکر نمی‌کنم. آنچه ما تجربه می‌کند صرفاً دگرگونی دیگری از سرمایه‌داری نیست؛ چیزی عمیق‌تر و نگران‌کننده‌تر است.

بله، سرمایه‌داری از اواخر قرن نوزدهم حداقل دو بار دستخوش بازآرایی‌های شدید شده است. اولین دگرگونی عمده‌ی آن، با انقلاب صنعتی دوم و گذر از منظر رقابتی به انحصارهای چندگانه رخ داد، زمانی که گسترش استفاده از الکترومغناطیس، باعث ایجاد شبکه‌ای از شرکت‌های بزرگ و ابربانک‌های موردنیاز برای تأمین مالی آنها شد؛ زمانی که به جای «نانوا، آجوساز و قصاب» آدام اسمیت، «فورد»، «ادیسون» و «کروپ»

تکنوفئودالیزم تسخیر می کند

محرکان اصلی تاریخ شدند. این چرخه‌ی سترگ بی‌پایان بدهی‌های عظیم و بازده‌های عظیم، در نهایت منجر به سقوط سال ۱۹۲۹، نیو دیل^۱ و پس از جنگ جهانی دوم، نظام برتون وودز شد؛ که با تمام محدودیت‌هایش در امور مالی، دوره‌ای نادر از ثبات را فراهم کرد.

پایان برتون وودز در سال ۱۹۷۱، دومین دگرگونی سرمایه‌داری را رقم زد. همچنان که کسری تجاری روبه‌رشد آمریکا - با مکیدن خالص صادرات آلمان، ژاپن، و بعداً چین - تأمین‌کننده‌ی جهانی تقاضای کل شد، ایالات متحده محرک پرشورترین مرحله‌ی جهانی‌سازی سرمایه‌داری شد و جریان سودهای آلمان، ژاپن و بعداً چین را به وال‌استریت برگرداند که همه‌ی آن‌ها را تأمین مالی می‌کند.

باین‌حال، کارگزاران وال‌استریت برای ایفای نقش خود خواستار رهایی از تمامی محدودیت‌های نیو دیل و برتون وودز شدند. با مقررات‌زدایی، سرمایه‌داری انحصاری به سرمایه‌داری مالی تبدیل شد. درست همان‌طور که فورد، ادیسون و کروپ جایگزین نانوا، آبجو و قصاب اسمیت شده بودند؛ «گلدمن ساکس»^۲ «جی پی مورگان»^۳ و «لیمن برادرز»^۴ قهرمانان جدید سرمایه‌داری بودند.

درحالی‌که این دگرگونی‌های بنیادی پیامدهای مهمی داشتند (رکود بزرگ، جنگ جهانی دوم، رکود بزرگ مالی و رکود طولانی پس از ۲۰۰۹)، اما ویژگی اصلی سرمایه‌داری را تغییر ندادند: سیستمی که توسط سود خصوصی و رانت‌های استخراج شده از برخی بازارها حرکت می‌کند.

بله، گذار از سرمایه‌داری اسمیتی به سرمایه‌داری انحصاری، سود را بی‌اندازه افزایش داد و به شرکت‌های بزرگ چندرشته‌ای اجازه داد تا از قدرت عظیم بازاری خود (یعنی خلاص شدن جدیدشان از رقابت) برای استخراج رانت‌های بزرگ از مصرف‌کنندگان استفاده کنند. در واقع وال‌استریت با اشکال بازاری به اصطلاح دزدی در روز روشن، از جامعه رانت گرفت. باین‌حال، سرمایه‌داری انحصاری و سرمایه‌داری مالی هر دو را سودهای خصوصی هدایت می‌کرد که رانت‌های استخراج‌شده از برخی بازارها آن‌ها را تقویت می‌کرد. بازاری که مثلاً در اختیار جنرال الکتریک یا کوکاکولا است، یا گلدمن ساکس آن را تصویر می‌کند.

سپس، پس از سال ۲۰۰۸، همه چیز تغییر کرد. از زمانی که بانک‌های مرکزی کشورهای گروه هفت در آوریل ۲۰۰۹ با هم متحد شدند تا از ظرفیت خود برای چاپ پول برای به جریان انداختن دوباره‌ی مالی‌ی جهانی استفاده کنند، ناپیوستگی عمیقی پدیدار شد. امروز، اقتصاد جهانی نه از سود خصوصی، که از خلق مدام پول توسط بانک مرکزی، نیرو می‌گیرد. در همین حال، استخراج ارزش به‌طور فزاینده‌ای از بازارها دور شده و به پلت‌فرم‌های دیجیتال مثل فیس‌بوک و آمازون رفته است که دیگر نه شبیه بنگاه‌های انحصاری بلکه مثل املاک و تیول‌داری‌های خصوصی عمل می‌کنند.

این که نه سود بلکه ترازنامه‌ی بانک‌های مرکزی، به‌نظام اقتصادی نیرو می‌بخشد آن‌چه را که در ۱۲ اوت ۲۰۲۰ رخ داد تبیین می‌کند. سرمایه‌داران با شنیدن این اخبار ترسناک چنین فکر کردند: «عالی است. بانک آو انگلند که وحشت زده است، پوندهای بیشتری چاپ و برای ما ارسال خواهد کرد. زمان خرید سهام است!» در سرتاسر غرب، بانک‌های مرکزی پولی را چاپ می‌کنند که تأمین‌کنندگان مالی به شرکت‌ها وام می‌دهند و سپس از آن برای بازخرید سهام‌شان استفاده می‌کنند (سهامی که قیمت آن با سود قطع شده است). در همین حال، پلت‌فرم‌های دیجیتالی، به‌عنوان کانون استخراج ثروت خصوصی؛ جایگزین بازارها شده‌اند. برای اولین بار در تاریخ، تقریباً همه به‌رایگان برای افزایش ارزش سهام شرکت‌های بزرگ کار می‌کنند؛ کارهایی مانند بارگذاری مطالب در فیس بوک یا گشت‌وگذار در حالی که از نقشه‌های گوگل استفاده می‌کنیم.

البته این‌طور نیست که بخش‌های سنتی سرمایه‌داری ناپدید شده باشد. در اوایل قرن نوزدهم، بسیاری از روابط فئودالی دست‌نخورده باقی ماندند، در حالی که روابط سرمایه‌داری در حال چیره‌شدن بودند. امروز، با وجود این که روابط سرمایه‌داری دست‌نخورده باقی مانده است، روابط تکنوفئودالیستی دارد از آن‌ها پیشی می‌گیرد.

اگر حق با من باشد، هر برنامه‌ی محرکی در وضع موجود، به‌ناچار [خیلی بزرگ و خیلی کوچک](#) خواهد بود. هیچ نرخ بهره‌ای بدون ایجاد ورشکستگی‌های متوالی شرکت‌ها هرگز با اشتغال کامل سازگار نخواهد بود. سیاست طبقاتی‌ای که در آن احزاب حامی سرمایه با احزاب نزدیک به کارگران رقابت می‌کنند؛ پایان یافته است.

تکنوفئودالیسم تسخیر می کند

در حالی که احتمال دارد سرمایه‌داری با ناله‌های آرام به پایان برسد، اما شاید هم به زودی انفجاری رخ دهد. اگر کسانی که از استثمار تکنوفئودالی و نابرابری رنج می‌برند، صدایی جمعی بیابند، قطعاً نعره‌ای عظیم خواهد بود.

ترجمه‌ی علی ارومیه‌ای

پیوند با متن انگلیسی:

<https://www.project-syndicate.org/commentary/techno-feudalism-replacing-market-capitalism-by-yanis-varoufakis-2021-06?barrier=accesspay>

^۱ New Deal

^۲ Goldman Sachs

^۳ JP Morgan

^۴ Lehman Brothers